

Susannorna – om unga kvinnor i olika kulturella miljöer

*Vilka framtidsdrömmar och
livsperspektiv har unga kvinnor idag? Detta diskuterar
Margareta Norell utifrån intervjuer med unga
kvinnor ur olika kulturella miljöer. Hon visar också hur olika
livsformer föder anpassning, protester
och revolt.*

Susan A, Susanne M och Susanne I (Sussie) bor i samma stad, är i samma ålder (20–22 år) och har till och med samma namn – ett av de typiska flicknamnen i denna generation. De har alla tre vanliga uppväxtförhållanden, klassmässigt i de breda skikten i mitten: Susan A:s mor var kanslist och hennes far arbetade som elektriker, Susanne M:s mor var hemmafru och far verkmästare (numera friställd och förtidspensionerad) och Sussies mor var lärare i grundskolan under hennes uppväxt, medan fadern, som var ingenjör, dog då Sussie var elva år. På papperet tillhör de båda förstnämnda Susannorna enligt gängse definitioner de lägre mellanskikten och den sistnämnda ett klart mellanskikt. De har alla tre vuxit upp i arkitektoniskt och planmässigt likartade bostadsområden söder om stadskärnan i Malmö; flerfamiljshus av olika höjd med raka tegelfasader byggda under 60- och 70-talen.

Trots att Susannorna tillhör samma kön och generation och har klassbakgrund, etniskt ursprung och geografisk ort gemensamt är det ingen svårighet ens för en yttlig betraktare att omedelbart se skillnad i flickornas ”stil”. Susan A har ljust kortklippt hår i en enkel frisyr och är klädd i röda jeans, collegetröja och träningskor. Hon är omålrad och ger ett något blygt intryck. Susanne M bär en svagt ljusblå lamullströja med ett litet svart pärlhalsband i halsen till en vadlång svart kjol och en svart sammetsrosett i de blonda korkskruvarna. Hennes

hy är svagt solbränd och fullkomligt slät, och hon har en diskret make-up. Hon är påfallande slank, och hela hennes uppenbarhet verkar ”kontinentalt” inspirerad. Det första intrycket av Sussie däremot är svart och kyligt: svarta strumpor och skor, svart snäv kjol i blankt tyg till en löst stickad, svart tröja. Håret är färgat korpsvart och klippt i polkafrisyr, läpparna målade mörkt bruna och ögonen svarta i ett för övrigt blekt ansikte.

Denna skillnad i yttre ”stil”¹ är ett uttryck för olikhet i Susannornas livsform² eller ”ungdomskultur” - dvs det sätt att leva och tänka de unga har, som ingår i en grupp med ansikte - mot ansikte kontakt och med en rumslig aknytning till en miljö.³ Susannorna utgör exempel på flickorna i tre ”typiska” grupper av ungdomar i olika kulturella miljöer i Malmö (en stad med ca 250000 inv belägen i södra Sverige): en arbetarpräglad miljö (Susan A), en mellanskiktetsmiljö (Susanne M) och en avantgardemiljö (Sussie). I det följande ges först en beskrivning av de ungas liv i de tre kulturella miljöerna utifrån resp Susanna med utgångspunkt i deras svar på vår inledande intervjufråga: ”Hur ser ditt liv ut?”

Susan A: ”Ja, det är jättesvårt hur man ska börja. . . Ja, jag har jobb i alla fall. . .”

Intervjuaren: ”Du kan ju börja med hur en vanlig dag ser ut.”

Susan A: ”Ja, jag stiger upp på morgonen och sen åker jag till jobbet, som är kontoret i x-huset

som kanslistjobbare. Det är ett vikariat och där kollar jag papper hela dan. Ja, jag har ju något att stansa på datan, som vi började med nu första oktober, och det tycker jag är botten. Så jag trivs inte längre nu. Jag har trivts där jättebra innan, men inte sedan det kom. Ja, det är vad som händer på jobbet och jag går hem vid fyrtiden ungefär. Sen åker jag hem och så brukar jag städa lite nånstans och. . . ja, sen gör jag faktiskt inte mer på kvällarna, utan jag är hemma och ser på teve och läser. Sitter mest hemma faktiskt. Ja, sedan går jag och lägger mej, så det händer inte så mycket på vardagarna i alla fall.”

Susanne M: ”Jag studerar alltså, x-linjen och jag läser alltså x-språket och y-kunskap. Efter gymnasiet så åkte jag ett år som au-pair-flicka till Genève, och sen kom jag hem. Och så blev mamma sjuk och så åkte jag hem från Rom igen, där jag skulle vara au-pair egentligen ett år, det hade jag bestämt mej för redan. Och sen så slog jag dank här hemma på hösten helt enkelt. Jag gjorde ingenting. Var hemmafru i stort sett. Och sedan började jag läsa franska, läste franska 20 poäng, en termin alltså. Så började jag i höstas nu med detta.”

Sussie: ”Jaså, hur jag lever. Ja, för tillfället jobbar jag ju. Jag ska börja skolan till hösten igen. Ja, jag har precis fixat en lägenhet. Igår fixade jag en lägenhet som jag ska flytta in i till april och jag bor här liksom tillfälligt. Jag hade en lägenhet innan som jag delade med en tjej, men så gifte hon sig. Så, min närmaste tid ska väl gå åt till att renovera den lägenheten antar jag. Jag har väl inget direkt fritidsintresse men. . . det blir väl musik precis som Ranlund och Tenge, så blir det man går på konserter, man går ut och sådär. Träffar folk, umgås väl i ganska mycket gängliv, faktiskt. Försöker hitta något att göra (skratt). Det blir mest att man sitter ner och dricker nästan, tycker jag. Nu dom senaste helgerna har det varit dött, det är så väldigt lite att göra i Malmö alltså, ställen och så där. Det blir mest att man umgås med sina vänner bara. Ja, så har jag precis tagit körkort, det är jag mycket stolt över (skratt). Så jag tänkte. . . jag har jobbat som hemsamarit, det är oerhört jobbigt, det är inte alls vad jag vill hålla på med, inte ens som tillfälligt jobb, så jag ska försöka söka något annat, men det är också hopplöst.”

Först kan vi konstatera de likheter som finns i de tre flickornas presentationer av hur livet ser ut, vilket visar att de delar många erfarenheter. Arbete och studier är de verksam-

heter som de talar om först i intervjuerna. Ingen av flickorna nämner någonting om pojkvännen i inledningen – alla tre har ”fast sällskap”. Detta kan tolkas utifrån två perspektiv som inte står i motsättning till varandra. Arbete respektive studier utgör en viktig och problematisk del i flickornas livssammanhang och i den självbild de vill presentera utåt, i detta fall för oss intervjuare. Att relationen till pojkvännen inte framskymtar i inledningen av intervjun kan tolkas på liknande sätt: dels har pojkvännen inte någon framskjuten plats i medvetandet, då han är något självklart i livssammanhanget, någon som ”bara finns där” i vardagen så länge relationen fungerar någorlunda, dels tillhör parförhållandet det ”privata”, och det är inte det första man talar om vid mötet med det ”offentliga”, i detta fall den okände intervjuaren. Lönarbetet tillhör den offentliga sfären medan kärleken (som ju tillhör sexualiteten i vidare bemärkelse) är hänvisad till intimsfären. Samtidigt vet vi att det är nödvändigt att förhålla sig till såväl arbete och yrkesval som till partnerskap och familjebildning i denna livsfas, då man håller på att skapa sig en vuxenidentitet. Och denna process kan ta sig olika uttryck beroende på den kulturella miljö i vilken den äger rum.

”Att arbeta och sköta sig”

Susan A presenterar sig själv som ”kanslistjobbare”, vilket genast säger någonting om den grupp hon identifierar sig med, nämligen ”jobbare”, arbetare. Hon bor i södra Malmö i stadsdelen Söderdal, där förvärvsintensiteten bland tjugooåringar är hög i förhållande till staden som helhet. Pojkarna arbetar främst inom sektorerna tillverkning samt transport och kommunikation och flickorna inom kontor, service och vård. Detta mönster återspeglar arbetsfördelningen överhuvudtaget i Söderdal: männen återfinns ofta i manuella arbeten som framställer eller transporterar varor, medan kvinnorna finns i låga positioner i arbeten där händer och hjärna samverkar för att producera omsorger och tjänster med hjälp av språket.

Dagen efter hon slutat skolan på det två-åriga gymnasiet distributions- och kontorslinje, börjar Susan A arbeta:

”... Men jag har haft rätt tur ändå, för när jag slutade gymnasiet så, ja, jag jobbade i en sommarkiosk på sommaren då. Sen i september fick jag ett beredskapsarbete där jag är nu och det är två år sen och jag är fortfarande kvar, så det är väldigt bra. Jag har haft tur med det, men så lär man sköta sig också i dagens läge. Ja, dom vill gärna ha mej kvar där, dom jag jobbar tillsammans med, som personalkontoret och facket och sånt där.”

Hon har en någorlunda fast förankring på arbetsmarknaden i och med att hon är ”låsad”, lyder under lagen om anställningstrygghet. Hon är kanslist inom offentlig förvaltning och har alltså samma yrke som sin mor. Hon accepterar det yrke hon har och har inget ”drömyrke”. Däremot så accepterar hon inte att datoriseringen utarmar hennes arbetsuppgifter, då trivs hon inte och är beredd att ”sluta”. Det verkar dock vara viktigt för Susan att överhuvudtaget ha ett arbete: hennes allra första yttrande är ju ”Ja, jag har jobb.” Hon säger också med en hänsyftning på kamrater som är arbetslösa:

”... Och dom som inte har något jobb, ja, dom dricker rätt mycket och sånt där faktiskt. Men jag förstår dom faktiskt, om jag inte hade haft något jobb så hade jag sktit i om det var fredag eller om det var tisdag. Dom har ju aldrig nåt att se framemot och gå till eller så. Helgen är ju... som för oss när det är fredag, då är det helg, då kan man koppla av liksom... Jag märkte bara när jag var arbetslös i en månad. Jag höll på att dö. Nä, det gjorde jag inte men de två sista veckorna då var det... Bara på en månad blev jag så helt förslöad, då bodde jag hemma hos min mamma och jag orkade inte ens diska och ingenting alltså. Hon gick och jobbade hela dan och jag låg och sov halva dan, sen gick jag ut bland kompisarna och sånt där och jag gjorde ingenting hemma. Det var rätt jobbigt den tiden för då kved dom på en och så. Men man lärde sig väl nånting på det också. Men det var skönt att det bara var en sån kort tid - för mej i alla fall.

Susans uttalande återger kärnan i söderdalsungdomarnas uppfattning om vikten av

att vara ”skötsam” genom att upprätthålla rytmen arbete-fritid och vardag-helg. Hotet om arbetslöshet innebär för dem risken att bli förslöad och att hamna i missbruk av alkohol och andra droger. Detta grundar sig delvis på egna erfarenheter tidigare i tonåren. Susans föräldrar skilde sig då hon var i tioårsåldern. Ett par år senare försvann fadern praktiskt taget helt ur hennes liv. Efter ytterligare en tid blev hon även övergiven av modern på helgerna, då denna var ute och festade – ”där satt hunden och jag”. Susan skolkade från skolan i högstadiet, i likhet med de flesta vi pratat med i Söderdal:

”Jag var borta rätt mycket från skolan och sånt. Men det ångrar jag ändå inte, nä, det gör jag inte för det var roligt ändå. - Ja, man tyckte väl att skolan inte var så viktig.”

Hon har också rökt hasch under tonåren, vilket de flesta flickor och pojkar i området i denna åldersgrupp prövat på. Susan, som tillhörde ”stamkunderna” på fritidsgården i området, skildrar haschbruket så här:

”Ja, jag var väl en tretton, fjorton år. Då kom haschet väldigt mycket. Och då, nästan alla rökte, ja inte bara där nere, men vi var liksom kompisar och vi höll till där nere. Så det blev att man röka och sen satt man där och grina (skratade) och hade sej, tyckte att man hade döröligt. Ja, det var faktiskt kul i början, men sen när det blev för länge, så fick man såna nojor och då var det jobbigt. – Det är kanske för ett år sedan jag lade av... eller nåt sånt där. Jag kan faktiskt göra det någon gång ibland. Men alltså innan var det ju varenda kväll och varenda dag. Vad man än skulle göra, så var man tvungen att röka först, för annars så vågade man inte. – Och så i och med att jag träffade han också kom jag väl bort från det, för då var det ingen som hade det och då behövde inte jag det. – Alla, nästan alla har väl provat på det skulle jag tro – nån gång – vi var rätt många som höll på faktiskt. Men man kan säga att vi var två... till slut blev det att vi blev två gäng... såna som inte rökade och såna som rökade.”

Det mönster som Susan beskriver stämmer väl med de övriga gruppmedlemmarnas beskrivningar: de börjar röka hasch i de tidiga tonåren då de umgås i ett stort gäng på 40–50 personer, som håller till i och utanför fritidsgården. Vissa gängmedlemmar lade

Sandra Ikse, textilcollage 1984. Foto Christer Hallgren.

av med haschet efter en kort tid. Andra fortsatte sitt så gott som dagliga bruk upp i 19–20-årsåldern alltmedan de levde ett ganska "vanligt" liv för övrigt och skötte sina arbeten i förekommande fall. Det existerar inga flummarideologier kring haschrökningen, vad vi kan se. Det tycks vara den grå vardagens drog, som används tillsammans med stereon och videon av ungdomar som ska upp tidigt om morg-

narna till sina jobb, dag ut och dag in. "Man somnar så fort man lägger huvudet på kudden, när man har rökat. . ." Kring tjugo får de emellertid nog och upptäcker dels att de inte får så mycket ut av det, dels att det kostar för mycket. Det tycks ske kort efter det de flyttat från föräldrahemmet, inte sällan i samband med att de inleder ett fast förhållande med någon av motsatt kön och samtidigt som de börjar få tillgång till

”offentliga arenor”, typ diskotek och pubar i stadens centrala delar, ställen som de tidigare varit utestängda ifrån pga åldersgränser. De övergår då till de vuxnas fest- och alkoholkultur.

I Söderdal har alltså flickor och pojkar umgåtts tillsammans i stora kamratgrupper eller gäng under sin uppväxt, vanligen i lokala offentliga miljöer som på gårdarna mellan husen eller på fritidsgården. Påståendet, ”har man bott på Söderdal, så har man gått på fritidsgården”, som en av pojkarna uttrycker det, är dock en sanning med modifikation. Pojkarna har varit i majoritet både i gänget och på fritidsgården. Susan och två andra tjejer i gänget har dock tillhört de mer aktiva på fritidsgården, och har bla spelat teater där. Inom gänget har flickor och pojkar ofta ”stadigt sällskap” med varandra redan i 14–15-årsåldern. Men det är inte med den partnern man senare bildar familj. ”Ungdomskärleken tar slut”, enligt en fritidsledare på gården. Ungdomarna i Söderdal anser allmänt att flickor mognar tidigare än pojkar. Så även Susan: ”Jag var nog arton när skillnaden blev, kanske, för då började jag gå ut mer och var inte på fritidsgården längre. Killarna hängde fortfarande där nere. Så tjejerna började då sticka ut tidigare än killarna faktiskt.”

Det stora gänget splittras upp i mindre grupper då ungdomarna når de övre tonåren. Ett typiskt mönster i Söderdal är att pojkarna fortsätter att umgås med de manliga kamrater de haft sedan barndomen även i tjugoårsåldern. Flickornas umgängesbild ger ett mer splittrat intryck: några av dem fortsätter att hålla kontakt med både pojkar och flickor från det gamla gänget, andra enbart med några av flickorna, en del övergår helt till att umgås med arbetskamrater och åter andra till att huvudsakligen umgås med sin pojkväns kamrater, medan de har sporadiska kontakter med några ur det gamla gänget. Susan följer i stort det sistnämnda mönstret. Hon är ute och ”härjar” ett par år och vistas då även nere i centrum. Hon träffar Pelle, som är fem år äldre och chaufför, och flyttar efter kort tid in i hans insatslägenhet och börjar

umgås med hans vänner. Susans liv blir inriktat på att upprätthålla parrelationen och gänglivets tid är förbi. Hon är oftast hemma på vardagskvällarna och träffar då väninnor, och festar på helgerna då hon och Pelle ”super sig fulla” och går på den lokala pizzerian. Hennes sociala relationer har således utvecklats i riktningen från kamratgrupp till parförhållande kompletterat med väninnerrelationer.

Om man ber tjugoåringarna i Söderdal själva karakterisera sitt gamla gäng, får man till svar: ”Vi var busungar”, ”jävelungar”, ”gangstrar” osv, ”men det har gått bra för dom flesta, dom är skötsamma.” Ordet ”skötsam” används flitigt av Söderdalsgruppen men förekommer inte alls i våra övriga två grupper. Dikotomin att vara skötsam/inte vara skötsam är ständigt närvarande i dessa ungdomars liv. De vet att man kan hamna på fel sida, hotet om utslagning och kaos finns i deras medvetande och det gäller att klara balansgången. Därför gäller det också att vara som ”alla andra” i grannskapet och få detta bekräftat. Och det sker i kontakten med andra i området på fritiden. Den territoriella kulturella miljön spelar en stor roll i ungdomarnas identitetsbildning, speciellt hos pojkarna. De upprätthåller en stark gemenskap och en kollektiv identitet. En flicka, som varit med i gänget i Söderdal, men nu flyttat ifrån området, beskriver söderdalsungdomarna så här:

”Det finns ’freaken’, det är dom som är mode-dockor, som ska vara inne med det senaste. Och så är där då lite mer ’slummen’ så att säga, det är dom typ Söderdal då, dom håller ihop i gängbildningar sen barndomsåren. Det är dom som bara håller ihop, som inte bryr sej om såna saker utan bara gemenskap. Det är dom två grupperna som finns, tycker jag.”

Int.: ”Du kallar det för slummen.”

”Ja, jag vet inte, jag tycker att det är nån slags slum ändå, lite så där ’svensson’, det är precis som en slum. Som om man jämför med New York och så, där i ghettot, dom håller ju också ihop från början. Så på sätt och vis är det ju så.”

Vi kan således konstatera att gruppen är viktig för ungdomarna i Söderdal. Gruppen utgörs av en ”grannskapsgrupp” som är

förankrad i boendet och som man mer eller mindre föds in i. Dessutom lämnar man inte gärna gruppen, varken konkret eller symboliskt. Gemenskap betyder mer än individuell framgång. I Söderdal bor majoriteten av de unga kvar i området när de flyttar från föräldrahemmet. Man stannar där man är och strävar inte ut, efter något annat.

”Att utbilda sig och komma någon vart”

Susanne M studerar på en ekonomisk-språklig linje vid universitetet. Det är alltså en linje som leder till en examen och som har daglig undervisning. Hon har kommit in på denna utbildning av en ”slump” då hon sökte in vid en mängd utbildningslinjer. Tidigt i livet var Susanne inställd på att skaffa sig en högskoleutbildning: ”Jag har alltid velat bli journalist.”

Susanne, som är 22 år, bor kvar i föräldrahemmet i det område, här kallat Söderborg, där hon tillbringat sin skoltid. Området är beläget endast en kilometer nordväst om Söderdal och ligger just vid gränsen mellan södra och västra Malmö. Statusmässigt är det ”finare” att bo i de västra delarna i Malmö. De ungdomar i Söderborg som vi samtalat med upplever att de bor ”på väster” och flyttar gärna ytterligare längre västerut. Området har en hög andel bostadsrättslägenheter, vilket gör det svårt för de unga att bo kvar, då de flyttar hemifrån. Det är bebott av tjänstemän och yrkesutbildade arbetare, och miljön har ingen högreståndskaraktär utan är präglad av de lägre mellanskikten. Ungdomarna i området skaffar sig vanligtvis någon form av utbildning utöver grundskolenivå. Majoriteten av dem i vår undersökningsgrupp har för avsikt att nå yrkespositioner som ligger högre än föräldrarnas.

Susanne M och två andra flickor följdes åt under skolorn. De var de ”snälla, tysta flickorna”⁴ som ägnade sig åt skolarbete och väninnerrelationer. Susanne har alltid trivts i skolan och haft ”lätt för sig”. Hon gick gymnasiets 3-åriga humanistiska linje. Skolarbetet var inte lika lätt för de två övriga flickorna och de konkurrerade sinsemellan om bästa resultat. Flickor och poj-

kar i området hade inte mycket kontakt med varandra till vardags under tonåren och ingick inte i könsblandade kamratgrupper. Pojkarna levde i en ”manlig värld” i och med att de spelade ishockey på fritiden. Scenen för mötet mellan könen utgjordes av dansgolvet först på fritidsgården och senare på det närbelägna ”studentdiscot”. I skolan intresserade sig flickorna för just dessa pojkar i parallellklassen eftersom de ”utmärkte sig” och ”hade en viss jargong, så där att de var livliga och såg ju rätt trevliga ut”. En av flickorna beskriver förhållandet mellan flickorna i gruppen och dessa pojkar med följande ord: ”Om dom var pågå-pågåarna, så var vi tösa-töserna.”

Susanne och en av hennes väninnor fick tidigt sällskap och förlovade sig med var sin pojke, som spelade ishockey i samma klubb som pojkarna i Söderdal, men som själva inte bodde i området. I Susannes fall bröts förlovningen då hon reste utomlands och arbetade som au-pair och kom i kontakt med en annan ”värld”, vilket i sin tur ledde till att hon fick en ny ”stil” och delvis nya vänner när hon återvände:

”Jag vet inte vad man ska säga om det. Vi. . . ja, om jag ser på flickorna så tillhör vi. . . Jag tror att man kan säga. . . när man träffar oss ute, oss flickor, så tror jag att man kan se på oss att vi inte alltid har bott här. Så det syns nog på oss att vi har varit ute. . . Det märks nog på oss tror jag, på ett sätt, för att vi. . . jag känner att vi har en helt annan stil än dom andra människorna som är här hemma i Sverige. När vi är tillsammans så känner jag det. Om jag jämför tex en kompis, Jeanette, om jag jämför henne med Kerstin, så märks det att dom inte har levt i samma värld alltid. . . Det gör det. Så att. . . jag räknar nog oss till en särskild grupp där, det gör jag faktiskt. Vi har nog en väldigt positiv stil, tror jag. Vi är väldigt optimistiska och lever inte bara för Sverige och samhället och. . . vår familj, vår framtid utan vi lever lite mer för nöjet här i livet, för festen helt enkelt. . . ja för glädjen. . . menar jag faktiskt. Så att därför så tycker jag att vi tillhör den gruppen så att säga. . . Jag vet inte vad vi ska kalla oss. Jag kan tänka mig att säga. . . folk kan prata om oss som tjejerna som hänger på Maritza om lördagseftermiddan. . . sitter där och snackar skit över en kopp kaffe, det kan jag tänka mig att dom gör. . . men att. . . Jag gjorde så själv innan jag umgicks

med dom där människorna. . . då hade jag det begreppet att dom gör ingenting. Dom bara sitter och snackar skit. . . där är liksom inget vettigt med dom. . . Men att. . . jag är själv likadan har jag upptäckt. Det är jag faktiskt.”

Susanne konstaterar alltså att det ”syns på” de flickor som varit utomlands och som enligt henne har en ”positiv stil” och ”lever lite mer för nöjet här i livet”. Nutidens au-pair-vistelse skulle enligt detta resonemang ha en liknande funktion som gårdagens ”bildningsresa”, som borgerskapet kostade på sina barn för att de skulle kunna föra sig i de rätta kretsarna. Susanne har numera en pojkvän med utländskt påbrå som också tillhör denna grupp med ”positiv stil”. Hon har således delvis bytt kulturell miljö, hon identifierar sig inte längre med väninnorna från Söderborg och kontakten med dem klaras huvudsakligen av per telefon. Hon har delvis ”frigjort” sig kulturellt.

Gruppen av studerande ungdomar från Söderborg befinner sig överhuvudtaget i upplösning. De utbildar sig på annan ort och de flesta av dem har flyttat från området. De stannar inte där de är, de vill vidare, utvecklas. De är, som Susanne, optimistiska och framtidsorienterade.

”Post-punken”

Tillfällighet är något som utmärker Sussies liv: hon ”jobbar för tillfället”, hon bor tillfälligt hos sin pojkvän. En mer kontinuerlig verksamhet i hennes liv är att ”träffa folk” och ”umgås i gängliv” och dessa aktiviteter tar också en betydligt större plats i hennes presentation av sitt liv än hos de båda andra Susannorna. Sussie tillhör en grupp innerstadsungdomar vars mest betydelsefulla sysselsättning är att vistas på de offentliga arenorna i stadskärnan. Detta gäller i synnerhet vissa av pojkarna, som sitter på café på eftermiddagen och går på krogen om kvällen. De är återkommande ”arbetslösa” i den bemärkelsen att deras lön pendlar mellan lön från beredskapsarbete, kontant arbetsmarknadsunderstöd, KAS, och socialbidrag alltmedan de försöker utveckla sina talanger, framför allt de musikaliska. Ingen av de ungdomar i gruppen som vi har

pratad med har någon fast sysselsättning, varken i form av arbete eller studier. Flertalet uttrycker tydligt att en ”fast anställning” inte är deras högsta önskan här i livet.

Praktiskt taget samtliga i den här gruppen är bosatta i det område som räknas till innerstaden. De har emellertid vuxit upp på olika ställen i och utanför staden. Många har flyttat åtskilliga gånger under sin uppväxt. Det är intressant att två av pojkarna, Ramlund och Tenge, vuxit upp i Söderdal och att Sussie under skoltiden bott i Söderborg. I det området umgicks inte flickor och pojkar i kamratgrupper enligt vad Sussie minns:

”Då på den tiden liksom, då umgicks man två och två flickor och så vidare eller flickgäng. Det har aldrig jag tyckt var speciellt roligt.”

Sussies far dog då hon var elva år. Hon gjorde i puberteten ett våldsamt uppror mot både skola och föräldrar:

”Ja, så kom jag in i ett stadie där jag inte ville gå i skolan mer. Inte bara för att jag var skoltrött utan för att jag tyckte det var fel att gå i skolan, vi lärde oss fel saker. Och jag tyckte inte om lärarna och jag avskydde auktoriteter överhuvudtaget. Jag menar det är det klassiska, man slår upp mot föräldrar och lärare. Och jag slog väl lite för hårt om man säger så. Jag skubbade jättemycket. Jag började i 7:an och sen så 8:an och 9:an skubbade jag också väldigt mycket. Och jag var väldigt bråkig och jag slogs gärna med lärarna och jag rökte en hel del hasch och jag drack en hel del sprit på lektionerna och jag ja. . . Hemma var jag mer ’jag skiter i allt’, den attityden. ’Jag pallar inte, jag pratar inte med er, stick liksom, jag orkar inte’ och jag var väl hemma så lite jag kunde. Jag flackade runt så där, bodde lite här och var. Orkade inte med hemma överhuvudtaget. Men sen så skulle dom stänga av mej från skolan, när jag gick i slutet på 8:an och då så började jag begripa saker och ting. Att det gick för långt. Därför då började jag vilja utbilda mej, det ville jag inte innan. Jag kunde gärna ha varit gatsopare hela mitt liv tyckte jag.”

Int.: ”Var du punkare då?”

Sussie: ”Ja det var jag då också. ’Allt är skit’ och så vidare. Det är så roligt att titta tillbaka på det. Det var dödsallvarligt då. Det var något helt enormt. Och man började, ja man började fundera över politik och så där. Och jag var med

i SAC och hade mej. Och organiserade med det och vi hade demonstrationer och grejor. Det var i den vevan som jag lärde känna Ranlund och Tenge för dom var väl likadana liksom. Och vi tyckte att vi hade så rätt och så där.”

Under gymnasietiden fortsatte Sussie med punkstilen, hon var som mest extrem då, samtidigt som hon jobbade hårt i skolan för att ta igen det som hon hade förlorat och gick ut med 4,8 i medelbetyg på den 2-åriga sociala linjen.

Enligt Sussie och flera av de ungdomar vi talat med så ”började punken” i Malmö vid just den högstadieskola där Sussie gick. Sedan upptäckte dessa punkare att det fanns ”ett centrum uppe i stan”, dit man begav sig och hittade meningsfränder. ”Och det var väldigt lite flickor, det var det. Jag och en tjej till och sen bara pojkar, men det tyckte vi i och för sej var ganska roligt. Men sen började det komma mer och mer flickor.” Sussie tröttnade på punken ett halvår efter det att hon slutat gymnasiet: ”Så småningom började man tycka att det var meningslöst och man förstod ju att det var ju ändå bara en pryl, en ungdomspryl eller pubertetspryl eller vad man ska säga.”

Det är enligt henne skillnad på punkarna då och nu: ”Då så var vi helt enkelt tvungna att skapa saker och ting själva för det fanns ju ingenting”, nu är det ”mycket mer socialt accepterat och det är, ja, det är ett lite pittoreskt inslag i gågatans bild”. För de ”gamla” punkarna var ”idéerna, de existentiella frågorna”, viktiga, liksom ”att uttrycka sig”. (Resonemanget kan kännas igen från andra rörelser som också stått på barriaderna eller utgjort något slags avantgarde.)

Sussie beskriver den grupp hon tillhör nu: ”Det är väl en krets i Malmö på en sjuttio personer kanske, en ganska stor krets.” Ordet ”krets” används av samtliga medlemmar som vi talat med i gruppen, man vill särskilja sig. Hon använder också beteckningen ”rockgänget” om gruppen som är ”intresserad av rockmusik och degar ner sej på billigt vin” och fortsätter:

”Det är väl dom som är svartklädda och ja, dom avdankade punkarna, det kan man säga att det är. Nästan alla har haft någonting med punken

att göra och lagt av. Och sen vill dom inte hoppa på någon ny stil, utan det har blivit en egen stil om man så säger: rock i stort begrepp.”

De flesta pojkarna i kretsen spelar väl i band som fungerar, som spelar ute eller så bara sitter dom hemma och klinkar på gitarren.”

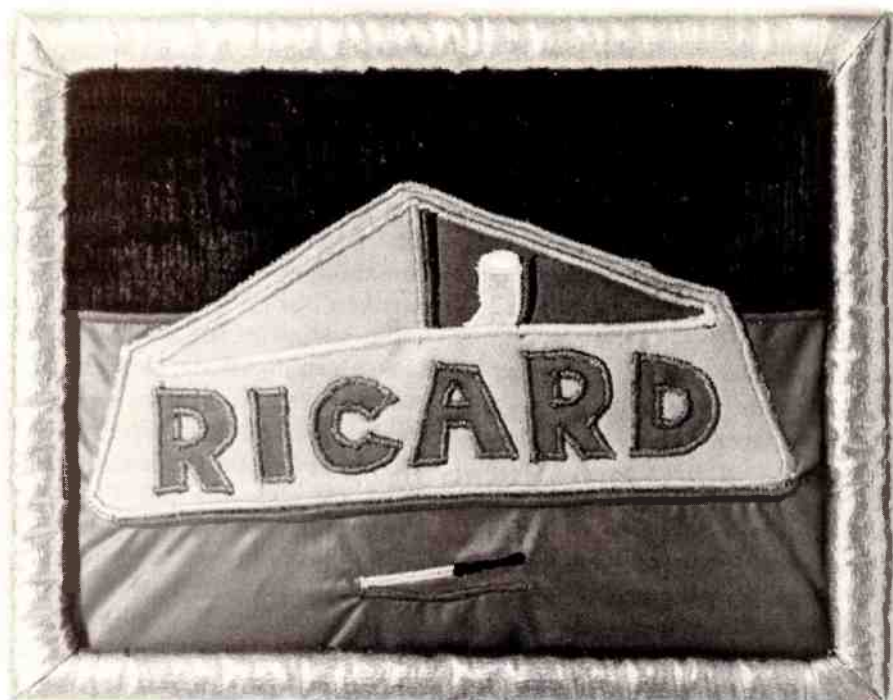
Vår innerstadsgrupp definierar sig alltså genom musiken med beteckningar som ”rockgänget” eller ”rockfolket”. Vi vet att musiken har en framträdande plats i de sk ungdomskulturerna, vars ”stil” ofta betecknas utifrån musikart: syntare, hårdrockare, punkare osv. Av Sussies redogörelse framgår att de flesta pojkarna i rockgänget utövar musik i någon form, medan ingen flicka gör det. Ett par flickor, däribland Sussie, har under någon period sjungit i ett band, men ingen enda spelar något instrument som har med rockmusik att göra. ”Rockbranschen är uppbyggd av killar för killar”, säger Sussie, ”och så kan ju tjejer vara hysteriska ’fans’.” Hennes förklaring är:

”Det låter jättestygt och det är äckligt sagt, men oftast så spelar tjejer sämre än killar. Men det är därför inte alls. . . vad ska man säga, det är lättare för en kille att göra det. Jag menar inte alls genetiskt på något sätt. Jag menar så att det är lättare i och med att dom har lärt sej att det är naturligt för dom. Det är så fångt så det är inte sant, det är jävligt otrevligt och orättvist och så vidare, men det är så.”

Rockmusiken är ett utpräglat manligt område, vilket Sussie inser eftersom hon tillhör det fåtal flickor som står denna musikform nära. Hon är sedan länge vän med pojkar som spelar rock och hon intresserar sig aktivt för musiken genom att gå på konserter och fördjupa sig i musikvideos. Andra flickor i kretsen står i annorlunda förhållande till rockmusiken: en har tex startat en ”fanclub” för en rockstjärna som finns i utkanten av kretsen, en annan blir uttråkad av denna typ av musik men intresserar sig för de manliga personer som utövar den, osv.

Kärnan i kretsen utgörs av de två nämnda pojkarna, Ranlund och Tenge (som aldrig kallas vid förnamn), samt Sussie. Runt dessa tre finns olika mindre grupperingar, som inte umgås sinsemellan, men som igenkänner varandra som ”avant-

Dyveke Zadig, "Ricard-askkopp", applikation 1983.

garde" på stadens "offentliga arenor". Det har speciellt dykt upp fler och fler yngre flickor runt de pojkar som står närmast scenen. Sussie klagar i inledningen över att det "är så väldigt lite att göra i Malmö", att "det finns så få ställen". Denna krets av unga människor är de som upplever "bristen på offentligheter",⁵ att det finns så få "ställen" att gå på, och som allt oftare stannar hemma under helgkvällar med motiveringen att det inte finns någonstans att gå.

Som vi sett har Sussie verkligen brutit upp från den grupp hon ursprungligen tillhört och valt att ge sig "ut" i staden för att möta sina likar och upprätta egna territorier på stadens gator. Hennes identitet och grupptillhörighet som punkare kan inte enbart ses som en identifikation med en yttlig "stil" utan måste betraktas som en livsform, ett sätt att leva och tänka, som också påverkar hennes liv "efter punken".

Drömmar om framtiden

I 20-årsåldern ligger vuxenlivet framför en och drömmar om framtiden uppstår då en

viss plats i alla unga människors medvetande. Vi ställde frågan: "Om du får önska fritt, hur vill du att ditt liv ska se ut i framtiden?"

Susan A.: "Ja. . . jag skulle väl. . . gifta mej och få barn. Får jag inte barn, så tycker jag inte att det är så viktigt att jag gifter mej. Ja, sen skulle jag vilja ha en god ekonomi. . . inte behöva tänka på den. . . och ett jobb som jag trivs med. Ett halvdagsjobb skulle jag vilja ha ifall jag fick barn. Jag skulle inte vilja bli hemmafru och bara gå hemma, utan jag skulle vilja ha ändå ett jobb liksom, arbetskamrater att komma till. Ja, det är väl hur man tänker sej. . . svenssonliv. . . Egentligen vill man inte leva ett svenssonliv men. . . det blir nog så i alla fall. Villa, färgteve och Volvo. . . två barn. Men så sa man innan – o, jag ska aldrig bli som Svensson liksom och sitta hemma och glo på teve och skrikiga ungar och sånt! Helt emot vad man. . . men det. . . ja det har ändrat sej, det har det faktiskt."

Int.: "Hur tror du att ditt liv kommer att bli?"

Susan A.: Ja, jag tror det blir väl ungar och giftermål, men ekonomin det vet man ju aldrig hur den blir, men. . . ja, det blir väl så, sen blir det väl. . . ja usch. . . sitter där hemma och glor på teven på helgerna och så. . . Ja nu när man tänker på det så. . . usch. Men jag tror ändå att

det blir så. Varför skulle jag bli annorlunda än alla andra? Jag blir väl en sån kärring som bara tänker på att banta hela tiden och rynkorna börjar komma och. . . Jo så skulle jag kunna tänka mej att jag blir, i alla fall det med bantningen. . . en som var alltid överviktig, alltid ville gå ner. Bantningsknep och såna föryngringsmedel och sånt. Nä jag är faktiskt inte rädd för att bli gammal, det är jag inte. Det är inte roligt precis heller, men det är ju så.”

Susanne M: ”Framtiden för mej den är. . . den är söderöver på något sätt, det är den faktiskt.

Jag kan nog inte ens säga det, hur jag vill att den ska se ut. För ett tag skulle jag mycket väl kunna tänka mej ta såna jobb som. . . kulturattaché i Kairo eller nånting sånt där, varför inte? Eller varför inte journalist i Mellanöstern. . . Verkligen på fronten alltså. (Skratt) Det hade jag tyckt var jätteroligt. Men å andra sidan så. . . jag skulle mycket väl kunna tänka mej. . . tänk att få syssla med sånt som att hjälpa till att lära folk. . . av dom människor som vill lära sej, för det är inte alla människor i den här stan som passar för vår kultur och att där finns så många analfabeter. Och jobba med nåt sånt biståndsarbete, inom skolan helt enkelt. Hjälpa till med såna grejer, det skulle jag mycket väl kunna tänka mej. Förbättra vår värld, helt enkelt. . . om man kunnat hjälpa till på något sätt. . . bidra. Jag vet inte, men jag vill gärna arbeta för och med andra människor, det vill jag. Och utomlands, gärna det. Men jag tycker om Sverige, det lilla jag känner till av Sverige. . . för jag ska säga, Malmö är vad jag känner till i stort sett. Jag har tillbringat 24 timmar i Stockholm, ett år i Genève som motsats. . . Jag har varit mycket i Italien och Spanien och neråt, jag menar Tyskland, men aldrig Sverige. Jag har inte sett Sverige. Så jag känner inte till så mycket av det, det gör jag inte.”

Int.: ”Men vad önskar du i framtiden, hur är det med familj?”

Susanne M: ”Jo jag vill gärna ha en familj, det vill jag gärna ha. Absolut. Och gärna flera barn. Tre barn tycker jag hade varit rätt roligt att ha, det tycker jag. Minst nästan, får jag säga. . . jag tycker det är underbart med barn, det gör jag. Så att. . . Jodå jag kan mycket väl tänka mej det.”

Int.: ”Men. . . om vi då blir litet realistiska igen, hur tror du att ditt liv kommer att se ut om tio år?”

Susanne M: ”Ja. . . Under hela gymnasietiden och under hela högstadiet så spådde alla mina

lärare, dom sa till mej, du kommer att sluta som språklärare i franska och svenska, sa alla mina lärare till mej då. Fast jag sa ’nä jag vägrar’. Jag ska aldrig göra det. . . Så om man skulle tro på vad många människor säger, så skulle jag sluta som lärare alltså. Vara språklärare här i Malmö nånstans. Men det är nånting jag inte skulle vilja syssla med faktiskt. Jo jag skulle vilja sysslat med det om det hade. . . gett mej nånting, men det känns så otacksamt här i Sverige. Så lärare vill jag inte vara. Jag tror. . . jag tror jag kommer att sluta som hemmafru. . . om tio år, Det kan jag mycket väl kunna tänka mej också att jag kommer att göra. Realistiskt sett är det mycket troligt. För. . . jag älskar att gå hemma och pyssla och. . . ja, jag tycker om det helt enkelt. Jag gick som en sån här hemma en hel höst ju. Och jag trivdes omåttligt med det. Jag gjorde ingenting annat än sprang omkring här hemma och pysslade och hade mej och lagade mat och bakade och planerade och städade och sydde och. . . allt sånt. Jag tyckte det var jätteroligt. Så att. . . och om man då till exempel har nåt barn också att sköta, jag tror att jag hade fyllt min tid mer än väl. Men å andra sidan, det ger ju inte det intellektuella utbytet man vill ha av det, antagligen. Nä, det tror jag inte att det gör. Då tror jag att det känns bortkastat det man har studerat. Men en tid skulle jag kunna tänka mej det. Men jag tror inte hela mitt liv heller att det skulle sluta som. . . hemmafru, det tror jag inte. Men jag har nog aldrig haft sysselsättningsproblem, det tror jag inte. Men det är svårt att säga realistiskt vad jag skulle syssla med. . . det är väldigt svårt. . .”

Int.: ”Nä, jag bara ställer dej lite grann i motsats till drömmen. . .”

Susanne M: ”Ja, i motsats till drömmen ja. Mmm. Jag har ingen klar dröm heller. Jag har så många drömmar så det. . . Jag skulle kunna tänka mej att syssla med helt andra saker. Jag skulle kunna tänka mej att gå i pappas fotspår och syssla med kläder till exempel. Jag har tänkt många gånger att jag skulle söka tillskärarakademien i Köpenhamn, för där kommer ju alla in som söker ju. . . och såna grejer, det är bara att man får stå i kö ett par år. Jag skulle kunna tänka mej så mycket, faktiskt. Det skulle jag. Men alltså, det är ödet helt enkelt att jag är. . . Det är slumpen som gör att jag går på den här linjen just nu. Det är nog min nyfikenhet kombinerat med slumpen, helt enkelt.”

Sussie: ”Önska helt fritt. . . då så skulle jag vilja gå den här utbildningen (kulturvetarlinjen), och jag skulle vilja hitta ett arbete inom det här,

gärna utomlands, och jag skulle vilja hålla på och jobba med det här ett par år tills jag kände att det inte var roligt längre eller inte gav mej så mycket längre. Sen skulle jag gärna vilja vara rik, det kan jag ju säga, det skulle jag vilja vara. Och jag hade nog hela tiden alltid bott i stan. Och så hade jag nog haft mycket mer sysselsättning än nu, som skulle kosta mej en himla mycket mer pengar. Men som jag skulle kunna utföra i och med att jag hade mycket pengar. Jag skulle resa mycket. . . och ja, sen skär det sej där liksom. Antingen skulle man då hålla på med det här liksom eller också så skulle man slå sig fast och skaffa barn och hitta en man och så vidare. Och det vill man nog göra. Men då måste det nog vara någon speciell. Jag skulle inte kunna göra det bara för att jag vill göra det, liksom, utan då skulle det vara speciella förutsättningar. Och sen så ville jag naturligtvis ha mycket vänner, jag avskyr att vara ensam och jag är mycket beroende av mina vänner. Ja. . .”

Int.: ”Men det här med att ha ett sånt yrke som du tänker dej och flytta utomlands, går det ihop med det här att ha familj och barn?”

Sussie: ”Ja det skulle det väl nog göra i och för sej. Man skulle nog kunna lösa det på något sätt. Men jag tror ändå att om jag hade fått barn så hade jag velat vara hemma med det barnet tills det. . . inte växt upp, men ett ganska bra tag, några år. Jag skulle inte vilja jobba medan barnet var litet. Och så kan man då tänka att det kunde lika bra pappan göra. Och det kunde han också, men jag skulle vilja göra det, alltså. Och jag menar inte att det är varje mors plikt, utan det är bara något som jag känner att jag skulle vilja göra. Så då hade jag väl helt enkelt gjort en lucka i jobbet där och sen fortsatt när barnet var tillräckligt gammalt.”

Int.: ”Men hur tror du då att framtiden kommer att se ut om till exempel tio år?”

Sussie: ”Om tio år, var kommer jag då att sitta? Ja det är väldigt svårt. Det. . . ja man hoppas ju naturligtvis att man hittar ett jobb som man skulle trivas med. Och då skulle jag kunna tänka mej att ha ett förhållande. Inte ett förhållande där man bodde ihop och delade allting, utan ett förhållande som man hade då och då liksom, naturligtvis en fast människa men mera sporadiskt förhållande i alla fall. Ja, just det där man bor på var sitt håll och har vissa grejor skilda. Jag skulle inte vilja bo kvar här i tio år. Jag vet inte riktigt var jag vill bo men det skulle vara i någon stad, i Sverige kanske, det vet jag inte. Men inte i Malmö, det är ganska hopplöst

här egentligen. Jag trivs här i och för sej, men jag trivs bland annat här för att jag har mina rötter här och alla mina vänner. Det är jobbigt att ryckas upp från allt det. Men sen samtidigt så är här mycket skit och mycket som är dåligt. Det är som en stor by på något sätt, fast det är en stad på något sätt. Det är så småttigt allting så borgerligt.”

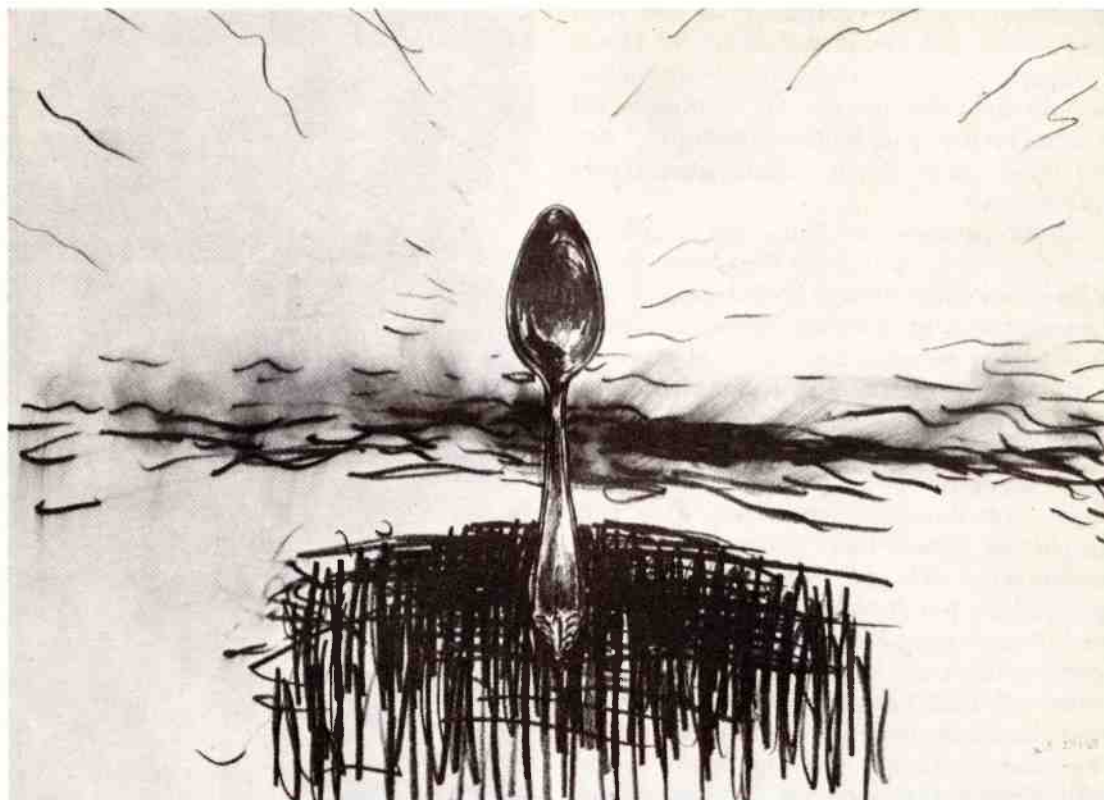
Int.: ”Men om tio år när du är trettio, tror du att du kommer att ha barn då?”

Sussie: ”Det är mycket möjligt om jag hittar den rätte karlen så är det mycket möjligt att jag har det. Det. . . för man vill ju inte bli för gammal heller. Man vill ju ändå vara någorlunda ung när man får sitt barn. Jag vill bara ha ett barn, tror jag i alla fall. Men det är så där, va, att man kanske träffar nån och tycker att nu vill jag skaffa tio barn. Det är väldigt svårt, men som jag ungefär tänker mej det nu, så skulle jag nog bara ha ett barn, och det skulle jag nog ha i trettioårsåldern ungefär. Jag kan tänka mej att ha det senare också, men då är det lägligt.”

Olika livsperspektiv

I Susan A:s livsperspektiv finns inte mycket av fantasi och drömmar. Hon tänker sig faktiskt ett ”svenssonliv”, hon har gett upp drömmarna och insett att detta är vad som väntar henne. Hon kan inte se mer än *en* möjlig framtid utifrån sitt perspektiv i den kulturella miljö hon befinner sig. Framtidsvisionen blir i stort sett identisk med en konkret livsplan. Hon följer strömmen och har inget behov att särskilja sig från mängden: ”varför skulle jag bli annorlunda än alla andra?” Hennes första önskan/plan är att gifta sig och få barn: hon vill behålla sin nuvarande pojkvän och skaffa barn med honom innan hon ”är tjugofem”. Denna familjeorientering hos Susan påverkar hennes beredskap att redan nu acceptera ett liv hemma framför teven. Inte alla flickor i Sönderdalsgruppen är beredda att betala ett så högt pris för ett framtida familjeliv så tidigt i livet. De vill först ”leva” innan de får barn, som de uttrycker det. I Susans fall kan en bidragande faktor till hennes inriktning på familj och trygghet vara, att hon mer eller mindre mist sin ursprungliga familj tidigt i tonåren.

Susans värld har krymt i rumsligt avse-

Anna Sjö Dahl, "Vision och möda", teckning 1969.

ende. Tidigare rörde hon sig ofta på offentliga arenor i stadens centrum, men håller sig numera till hemmet och bostadsområdet, dvs det privata och lokala rummet. Även i andra avseenden har hennes kultur förändrats, exempelvis har hon så gott som slutat att läsa böcker och spelar inte teater längre utan sköter istället allt hushållsarbete i hemmet, ser på teve och träffar väninnor på sin fritid. Hon ser med andra ord ut att vara på väg in i en "köksbordskultur".⁶ I Susans livsperspektiv ingår inte att göra karriär inom yrkeslivet – hon är kanslist och nöjer sig med det. Konflikten arbete–barn tänker hon lösa genom att arbeta halvtid, då barnen kommer.

I Susans medvetande finns livet i hög grad "här och nu" och kommer inte att bli mycket annorlunda i framtiden. Hennes tidsuppfattning kan närmast beskrivas som cirkulär: i rytmen vardag/helg finns kontra-

sten mellan vardagens "skötsamhet" och festens "undantagstillstånd" inbyggd.

Susanne M kan drömma om framtiden utifrån sin horisont. Hon ser olika möjligheter och betonar de många alternativen i sitt livsperspektiv. Huvudtema i hennes presentation är yrkesvalet, vilket är genomgående för både flickor och pojkar i hennes grupp. Det är yrket och karriären det gäller liksom frågan om man ska "lyckas" i sitt livsprojekt. Susannes yrkesplaner är egentligen ganska vaga och motsägelsefulla. Hon skulle vilja bli journalist, men har inte blivit antagen vid journalisthögskola trots mycket goda betyg. Nu upplever hon att "slumpen" istället valt åt henne. Det kan vara en anledning till att hon låter skämtsam då hon pratar om sig själv som kulturattaché. Hon är betydligt allvarigare då hon pratar om att arbeta "för och med andra människor" för att "förbättra världen". Hon kan

dessutom mycket väl tänka sig att vara hemmafru under en period av sitt liv. Dessa verksamheter, som framstår som attraktiva för henne, förutsätter en förmåga till "behovsorienterad kommunikation",⁸ dvs att kunna sätta sig in i andra människors behov i nuet.

Detta område av Susannes framtidsdrömmar, som inkluderar flera barn, får ses i ljuset av de kvinnliga förmågor och den identitet som utvecklats i hennes socialisation, dels i en nära kontakt med modern⁹ som var hemmafru, dels i väninnerelationer. Man kan ana en spänning i Susannes livsperspektiv mellan inriktningen på att göra karriär, helst "söderöver", och behovs- och familjeorienteringen. Den sida hos henne, som är mer "instrumentell" och målinriktad och som har ett lineärt tidsperspektiv, har medfört att hon skaffat sig en kulturell kompetens och kvalificering genom avancerade språkstudier, utlandsvisiteter och klädskapande. Detta kan ses som en kvinnlig strategi hos en flicka i ett lägre mellanskikt för att röra sig uppåt i samhällshierarkin genom en "kvalificeringsprocess". Det är dock oklart om den kommer att leda till en högre position i kraft av egen yrkestillhörighet eller genom giftermål.¹⁰

Sussie, som revolterat så starkt i tonåren, visar sig inte sakna verklighetsförankring och framtidsorientering. Hon vill först utbildas till journalist eller något museiyrke och därefter vill hon arbeta ett par år eller så länge det "ger" henne någonting, dvs tillfälligt. Efter det tänker hon ägna sig åt sysselsättningar i storstaden. Det hon syftar på är konsumtion av mediakultur, umgängesliv på offentlig lokal, resor till metropoler, etc. Det är verksamheter som hon ägnar sig åt redan idag och som kostar pengar. I framtiden hoppas hon bli rik så att hon kan ägna sig åt dem i större skala, åtminstone tills hon är trettio år gammal. Då kan hon tänka sig två alternativ: antingen fortsätta att leva på detta sätt eller ett liv med "barn och man". Hon kan tänka sig ett barn för att "förverkliga sig som kvinna", som hon uttrycker det. Det finns således en ambivalens till att ha barn hos

Dyveke Zadig, "Frystid", lappsteknik, applikation 1982.

henne, liksom hos flera av flickorna i denna innerstadsgrupp – att föda barn är ingen självklarhet utan en av möjligheterna i livet. Däremot uttrycker Sussie en bestämd vilja att själv vara hemma och ta hand om sitt eventuella barn. Det finns inga föreställningar om "delat ansvar" med mannen för barnen och hon kan inte ens tänka sig att sammanbo med en man utan önskar sig "ett sporadiskt förhållande" med "en fast människa". Hon tar alltså avstånd från rådande familjeideologi. Det viktigaste för

Sussie i framtiden är att ha många vänner. Hon är, som hon säger, ”mycket beroende av sina vänner”, ”rädd för att bli gammal och ful” och ”avskyr att vara ensam”. En slutsats man kan dra är att gruppen har större betydelse för henne än vad familjen har.

Sussies livsperspektiv är präglad av ”aningen/eller” och av det tillfälliga och sporadiska. Detta korresponderar med den fragmentariska karaktär livssammanhanget¹¹ haft under hennes uppväxt med åtskilliga uppbrott under barndomen i form av flyttningar mellan olika orter och genom faderns frånfalle. Överhuvudtaget förekommer i denna grupp ”ex-punkare” liknande typer av splittringar i livssammanhanget i barndomen och den tidiga ungdomen. Denna grupp ungdomar har ingen större tro på framtiden: Sussies text tror att Sverige mer och mer kommer att likna Orwells *1984*. De ”frigör” sig hela tiden från kulturella traditioner – inte ens punken ger dem någonting längre. De har en livsform som kan kallas ”post-modernistisk”.

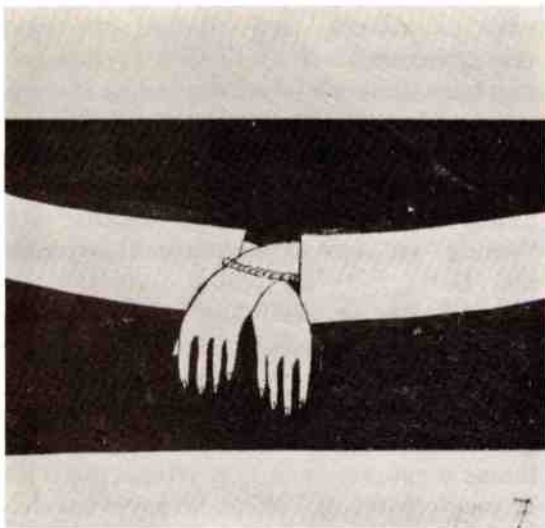
Sammanfattning

De tre susannornas yttre ”stil”, som beskrivs i inledningen, är som synes ingen tillfällighet, utan bildar tillsammans med deras sociala liv under tonåren och deras framtidsdrömmar ett mönster, som är ett uttryck för respektive flickas livsform eller ”ungdomskultur”. Och i dessa ungdomskulturer finner vi olika begränsningar och möjligheter att utforma, bearbeta och pröva en kvinnoidentitet. Den här presenterade beskrivningen och tolkningen är ett första steg i en analys av hur flickor på tröskeln till vuxenlivet idag förhåller sig till arbete och sexualitet (man och barn). Motsättningen mellan den privata och offentliga sfären alstrar spänningar i kvinnors livssammanhang då det gäller arbetssexualitet, vilket leder till olika lösningar och strategier.

Susan A lever i en arbetarpräglad miljö och hamnar i en ”konventionell” lösning i den meningen att den har använts av en tidigare generations kvinnor och dessutom

väljs av många. Den innebär ett tidigt yrkesarbetande och ett likaledes relativt tidigt barnafödande (dock senarelagt i jämförelse med modersgenerationen på 60-talet) kombinerat med deltidsarbete. I Susans fall sker i 20-årsåldern en anpassning till rådande arbetsetik, manlig dominans¹² och ”vanlig” stil samt en återgång till intimsfären. Detta trots att hon har upplevt ett ”brott” eller en splittring i livssammanhanget i samband med föräldrarnas separation och att hon själv gjort uppror mot skola, myndigheter och kulturella normer genom skolk och haschbruk. Det tycks idag finnas utrymme även i en arbetarmiljö för en ungdomsrevolt, i vilken flickor också deltar i kamratgrupper, men detta uppror ser inte ut att leda till förändring av den vuxna kvinnoidentiteten. Frågan är om hotet om utslagning fungerar som en effektiv spärr mot fortsatta experiment och prövning av identiteten.

Hos Susanne M finns en brytning mellan en traditionell livsform och en ”modern” (eller tom en ”post-modern”¹³) sådan, vilket avspeglas i hennes stil och livsperspektiv. Hon strävar utåt och uppåt samtidigt som hon är utpräglad familjeorienterad, hon vill ”både-och” vilket är typiskt i ett kulturellt ”förvirrat” mellanskikt.¹⁴ Hon har inte gjort uppror i tonåren, varken konkret eller symboliskt. Det finns hos henne en ambivalens till rådande arbetsetik som tar sig uttryck dels i att ”vilja leva mer för nöjet här i livet”, dels i att kunna tänka sig att bli ”hemmafru”. Susanne har en tendens att förneka manlig dominans, vilket inte är ovanligt bland studerande flickor i mellanskikten. De har ofta konkreta erfarenheter av att vara ”lika bra” prestationsmässigt som pojkar i studierna (skolan är – trots allt – mer jämlik i könshänseende än vad arbetslivet och äktenskapet är) och de är i sin praktik också utsatta för ”jämställdhetsideologier” – man bör vara jämställd, därför är man det. Susanne tillhör den grupp flickor vars kulturella verklighet vidgas då de kommer i 20-årsåldern och lämnar sin ursprungliga kulturella miljö bla genom studier vid högskola. Hon vistas numera oftare på de offentliga arenorna och

Meret Oppenheim, "Förslag till skärp", akvarell 1937.

hennes syn på tex giftermål har förändrats. Hon är inte inställd på att föda barn förrän kring trettioårsåldern och har därför tillfälle att i ytterligare några år pröva och omforma sin kvinnoidentitet.

Sussie är den av susannorna som gått längst i den process av "frigörelse" från kulturella traditioner, som går under be-

teknigen "kulturell friställning".¹⁵ Hennes samtidigt konkreta och symboliska revolt mot föräldrar, myndigheter och kulturella normer i en mellanskiktssmiljö har varit så pass genomgripande att den påverkat både hennes identitet och livsform. Hon kan därför tillåta sig att till exempel göra ett visst motstånd mot arbetsetiken och ha en avantgardistisk stil. Hon har genom sitt deltagande i en "punkkultur" erfarit att man kan leka och spela med stilen, bla då det gäller manligt och kvinnligt, samtidigt som hon är medveten om och protesterar mot den manliga dominansen. Hennes splittade livssammanhang och hennes inriktning på det tillfälliga och sporadiska även i framtiden innebär att det är svårt för henne att nå en fast identitet och att den istället måste förändras kontinuerligt. I sitt medvetande är hon dock klar över att hennes kvinnoidentitet är beroende av barnafödande och samtidigt om behovet av någonting utöver detta i sitt livssammanhang. Representerar den typ av livsform och identitet, som vi finner hos Sussie, något tendentiellt nytt? Eller är den något som alltid funnits hos ett avantgarde och därför inte kommer att få någon större utbredning?

NOTER

- 1 Se Dick Hebdige, 1979.
- 2 Fornäs, Lindberg, Sernhede, "Normlös, offer, narcissistisk? Ungdomsbilder". I: *Ungdomskultur: Identitet - motstånd*, 1984.
- 3 Denna typ av ungdomskultur behandlas fra av den sk Birminghamskolan i tex Hall & Jefferson, 1976.
- 4 Larsen K och Bjerrum Nielsen H, "Små piger, söde piger, stille piger" i *Kontext* nr 43.
- 5 Jmf intervju med Thomas Ziehe "Livet som post-avantgardisme" i *Profil* 2/3/4 1984.
- 6 Fri översättning av "Kitchen-table society", se boken med samma namn av M Gullestad, 1984.
- 7 Begreppet "undantagstillstånd" används inom alkoholforskningen och av bla Rita Liljeström i "Festtal på Liseberg" i *Sociologisk Forskning* nr 2-3 1985.
- 8 Ulrike Prokop, 1981.
- 9 Mor-dotter relationens betydelse behandlas bla i N Chodorow, 1978.
- 10 Jmf Portocarero L, "Social Mobility in France and Sweden: Woman, Marriage and Work" i *acta sociologica* vol 28 no 3 1985.
- 11 Resonemanget bygger på Ziehe & Stubenrauch, 1983.
- 12 Begreppet "manlig dominans" som det används av Eva Ethelberg i "Självkänsla kontra realitet - ett dilemma för psykologin och för kvinnorna" i *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1 1985.

- 13 "Post-modernism" och "modernism" är inga klara begrepp men diskuteras i Foster H (ed), *Post-modern Culture*, 1983.
- 14 Roos JP and Rahkonen K, "In Search of the Finnish New Middle Class" i *acta sociologica* vol 28 no 3 1985.
- 15 Ziehe T, "Kulturell friställning och narcissistisk sårbarhet" i Fornäs, Lindberg, Sernhede (red), 1984.

LITTERATUR

- Chodorow N, *The Reproduction of Mothering*, Univ of Calif Press, 1978.
- Ethelberg E, "Självkänsla kontra realitet – ett dilemma för psykologin och för kvinnorna", *Kvinnovetenskaplig tidskrift* nr 1 1985.
- Fornäs J, Lindberg U, Sernhede O, "Normlös, offer, narcissistisk? Ungdomsbilder". I: samma författare (red) *Ungdomskultur: Identitet – motstånd*, Akademilitteratur 1984.
- Foster H (ed), *Post-modern Culture*, 1983.
- Gullestad M, *Kitchen-table society*, Oslo 1984.
- Hall S & Jefferson T, *Resistance through Rituals*, London, Hutchinson 1976.
- Hebdige D, *Subculture – The Meaning of Style*, London 1979.
- Larsen K och Bjerrum Nielsen H, "Små piger, søde piger, stille piger", *Kontext* nr 43, 1982.
- Liljeström R, "Festtal på Liseberg", *Sociologisk Forskning* nr 2–3 1985.
- "Livet som post-avantgardisme" intervju med Thomas Ziehe i *Profil* 2/3/4 1984.
- Lorenzer A, *En materialistisk socialisationsteori*, Sthlm 1976.
- Portocarero L, "Social Mobility in France and Sweden: Woman, Marriage and Work", *acta sociologica* vol 28 no 3, 1985.
- Prokop U, *Kvinnors livssammanhang*, Rabén o Sjögren: Tema Nova 1981.
- Roos JP and Rahkonen K, "In Search of the Finnish New Middle Class", *acta sociologica* vol 28 no 3 1985.
- Ziehe T, "Kulturell friställning och narcissistisk sårbarhet". I: Fornäs, Lindberg, Sernhede (red) *Ungdomskultur: Identitet – motstånd*, Akademilitteratur 1984.
- Ziehe T & Stubenrauch H, *Ny ungdom og osædvanlige læreprocesser*, København, Politisk Revy 1983.

SUMMARY

The three Susans - Young women in different cultural milieus

This article is about the "three Susans" – three young women of about 20 years of age who have class background, ethnic origin and city of residence in common as well as gender and generation. In spite of their shared background characteristics, one is immediately struck by the differences in the three Susans' "styles".

These differences are outward expressions of their different "life-forms" or "youth subcultures" – ie ways of living and thinking which are shared by young people who are part of a group characterized by face-to-face contact and associated with a particular local milieu. The three Susans are presented as examples of women in three "typical" groups of young people in different "cultural milieus" in the city of Malmö: a working class milieu (Susan A), a lower middleclass milieu (Susanne M), and an avantgarde milieu (Sussie).

The first part of the article gives a description of young people's lives in these three cultural milieus using the three Susans as examples. Their "styles", social lives during their teenage years and their dreams for the future, together create a pattern – expressions of their youth subcultures. In these youth subcultures possibilities and limitations exist to create, interpret and experiment with a female identity. The description and analysis given here comprise a first step towards understanding how young women on the threshold of adult life relate to work and sexuality. The contradiction between the public and the private spheres generates tensions in women's lives in relationships to work and sexuality, and in different milieus these tensions give rise to different solutions and strategies.

Susan A lives in a working class milieu and ends up using a "conventional" solution - conventional in the sense that it is the solution used by the previous generation of women and is still chosen by many women. This solution entails entering paid work early in life and having children at a relatively early age and then combining motherhood with parttime paid work. For Susan this has meant that at the age of twenty she has accepted the prevailing work ethic, male dominance and a "mainstream style", a style "like everyone else's". At the same time her emphasis changes: from being out in the public (ie being in the gang, going to dances, pubs etc in the center of the city) to the

more intimate sphere of the home. Although Susan has experienced the divorce of her parents and the consequent changes in her own life and in spite of her own earlier revolt against school, authorities and conventional norms (by smoking hasch and cutting school), at her present age Susan's solution is a conventional one. Some possibilities exist for "youth revolt" today, even for girls in a working class milieu. Although young women participate in this form of revolt as part of a gang, this doesn't seem to lead to a significant change in adult female identity. The question is whether the "risk of marginalization" in society acts as a restraint upon further experimentation and exploration of identities.

Susanne M's life demonstrates a spectrum from a traditional life-form to a "modern" and even to a "post-modern" life-form. This spectrum is reflected in her style and life-perspective. She attempts to reach outward and upward from her own cultural background in a lower middle class milieu but she is at the same time decidedly family-oriented; she wants "both-and" – she has difficulties in making choices as is often the case in the "cultural confusion" of lower middle class youth. As a teenager she neither rebelled concretely nor symbolically, but nonetheless she is ambivalent towards the prevailing work ethic and expresses this ambivalence in her desire "to live for the pleasure in life" and also "to be a housewife". Susanne has a tendency to deny the existence of male dominance, which is not uncommon for woman students. In school, they have found that their performance is "as good as" the boys' (and school is – after all – more egalitarian than either work life or marriage). Furthermore, in their praxis these girls are continually exposed to an ideology of "sexual equality", one ought to be equal and therefore one is equal. Susanne belongs to a group of women whose cultural reality has widened since becoming 20 by entering new cultural milieus, for instance by going to the university. Susanne is now more often in

public and her views have changed as regards eg marriage. She doesn't want children before she is thirty and she thus has time to experiment further with her identity as a woman.

Of the three Susans, Sussie has gone farthest in a process of "emancipation" from existing cultural traditions – this process is referred to as "cultural release" (Thomas Ziehe). She has revolted – both concretely and symbolically - against parents, authorities and cultural norms of a middle class milieu by smoking hasch and cutting school as well as having an extreme "punk style". This has radically influenced her identity and life-form, which has become almost "post-modern". Thus she dares to resist the prevailing work ethic to a certain degree and to adopt an "avantgarde style". Through her participation in a "punk culture", she knows how to play with and mock male and female styles, and she is conscious of and protests against male dominance. Her life has been fragmented by a number of events and she regards her existence in temporary and sporadic terms – her plans for the future are given in such terms. She doesn't want to live together with a man, but wants a "sporadic relation" to a "permanent man". Thus, she has difficulty in achieving a more permanent identity and she has to go through the process of "identity work" continually. In her consciousness, Sussie has decided that her identity as a woman is dependent upon giving birth to a child, yet she is also aware of the need for something more in her life. Does the type of life-form and identity that we find with Sussie, represent a new tendency? Or are these phenomena that have always existed in an avantgarde and therefore cannot be expected to become more general?

Margareta Norell
Sociologiska institutionen
Lunds universitet
Box 114, 221 06 Lund
Sweden